

Fülöp Zsigmond (Totyozsi) és Császár Angéla (Nicolettiné) (Fábián József felvételei)

Furcsa, de mindezek ellenére nem volt igazán kínos az előadás. Nem kínosabb, mint egy rosszul sikerült szombat este, mikor ülsz kukán egy lebujsban sörrel a kezében, a haverok megbeszélnek a kocsiárakat, aztán szapulni kezdik a rendszert, az időjárást, a felszolgálást meg az életet. Így hallgattunk ezen az estén ott, a sötétben. Ők ittak, mi meg fizettünk.

Kezdezés előtt berzenkedve néztem végig a nézőtérre: egy héttel a bemutató után negyedhá!

Hát ezt érdemli egy kortárs magyar dráma? A színházból kifele jövet már megértőbb voltam. Ezt. Sajnos.

Czakó Gábor: *Fehér ló* (Várszínház)

Díszlet: Bakó József. *Jelmez:* Tordai Hajnal m. v.

Rendezte: Kozák András.

Szereplők: Szokolay Ottó, ifj. Jászai László, Tóth Éva, Végh Péter, Fülöp Zsigmond, Drahotová Andrea, Császár Angéla, Szersén Gyula, Fazekas Andrea, Tóth Gáspár András, Izsóf Vilmos, Csemus Mariann, Gyuriska Jánosa. n., Varga Szabolcs a. n., Csurka László, Lázár Csaba a. n., Tolnai Miklós, Tóth Edit, Elek Ferenc a. n.

ved tetszelegve - ez itt most csakis a szerepekre értendő -, amelyet magáénak vél, de amely valójában nem az övé. Unalmukban inkább elképzeli, semmint élék, hogy hogyan kínlódnának, ha azok volnának, akik nem, de akik lenni szeretnének: izgalmas, rejtelmes szépasszony, meg nem értett nagy tudós, önsorsrontással lázadó értelmiségi és így tovább, miközben az unalmon, az eseménytelenségen kívül alig lát-szik más bajuk a világgal. Tán egyedül Ványa bácsi kínlódik őszintén, amiért megszokott életritmusából kizökkentették, ám az ő dühkitörései, szónoklatai önreflexiók hiányában különösebb zavar nélkül simulnak bele a művi rossz hangulatba, amelyet igazán nem kavarnak fel nagy érzelmek, nagy szenvedélyek, nagy felismerések, mert ezek legfeljebb vágyként élnek a szereplőkben. Ha hinni lehet annak, ami a színpadon látható, úgy valójában nem is olyan rossz az életük, mint gondolják, ezért hát indokolt a záróképben Szonya ismételtén visszatérő, csillogó szemű lelkesültsége, amellyel a jól ismert megható, életben tartó sorokat mondja Ványa bácsinak. A hangsúly azonban a feltételes módon van: ha hinni lehet mindannak, ami a színpadon látható. Mert a vázolt koncepció már-már tetszetős, ám nincs meg a legfontosabb, ami hitelesíthetné, igazolhatná a fentieket (hogy tudniillik azok nem pusztán a recenzens jóindulatú fantazmagóriái); hiányzik a színészi őszinteség.

Egy perccig nem kételkedem a szereplők *emberi őszinteségében*, odaadásában. Nem hiszem, hogy a Szonyát játszó Csonka Anikó átszellemültsége hamis; hogy ne akarna nagyon jó, nagyon meggyőző lenni a szerepben; vagy hogy az Áts Gyula megformálta Ványa bácsi elkeseredett dühkitörései ne emésztenének föl hatalmas energiákat. Ám hogy az előadásba fektetett munka iránti tiszteleten kívül mást is érezzen az ember a színpadon látottak hatására, ahhoz másfajta őszinteségre, *színészi őszinteségre* van szükség. Olyasfélére, amely nem a személyes erőfeszítést, hanem a színpadi helyzeteket, személyiségeket, viszonyokat hitelesíti. Olyasfélére, amellyel a Litván Ifjúági Színház Eimuntas Nekrosius rendezte *Ványa* bácsijának színészei jellemeznek stilizáltan, elrajzoltan, mégis lélektanilag hihetetlenül pontosan, plasztikusan embert és közeget, nem hagyva kétséget afelől, hogy miről szól avagy szól-e egyáltalán valamiről az előadás. Nem elsősorban arra a markáns rendezői megoldásra gondolok, amellyel a darab harmadik felvonásában a Szerebrjakov hívó szavára összesereglett család, kiegészülve a táncoslábú cselédséggel, a professzorral mit sem törődve éneklő rendületlenül a *Nabucco* Szabadságkórusát, hanem az olyanféle sűrű, jelentésgazdag pillanatokra, amilyeneket például a Szerebrjakovot játszó Vladas Bagdonas ké-

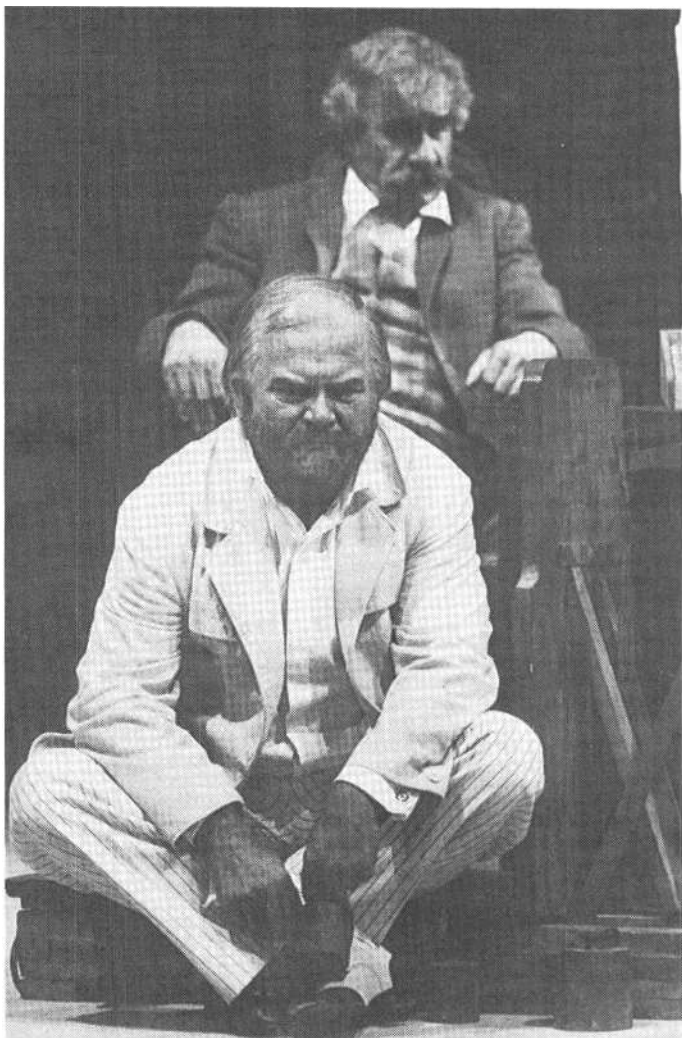
SZŰCS KATALIN

CIVIL ŐSZINTESÉG

CSEHOV: VÁNYA BÁCSI

Induljunk ki abból, hogy egy színelőadásban semmi nem véletlen, vagyis nem ok nélküli (eltekintve az olyan, előre nem látható természeti csapásoktól, mint a csütörtököt mondó forgó vagy a leszakadó függöny, amely katasztrófáknak oka ugyan van, de aligha tervezettek). Ha tehát Csehov *Ványa* bácsijának Asztrov doktora jól öltözött, elegáns külsejű, kedélyesen mulatozó s borongós gondolatoktól csak röpké percekre megzavart, alapvetően kiegyensúlyozott falusi körorvosként jelenik meg, akkor ott nem lehet (de legalábbis

nem ildomos) nem feltételezni holmi rendezői szándékosságot, aminthogy Szonya kamaszlányos hevülete, fehér és rózsaszín ruhái, életigenlő lendülete vagy Szerebrjakov nyugalmától professzor viszonylag fiatalos megjelenése is markáns értelmezést sejtet. Ha ehhez hozzávesszük Jelena Andrejevna telt lomhaságát és Ványa bácsi jovialis külsejét meghazudtoló vértolulós dühkitöréseit, azt kell hinnünk, hogy a Gali László rendezte egri *Ványa* bácsi-előadás legfőbb rendezőelve az identitástudat zavara. Vagyis hogy mindenki abban a szerepben szen-

Csendes László (Asztrov) és Áts Gyula (Ványa) az egri előadásban (MTI-fotó)

pes teremteni egy súlyzóval, a számára az egyetlen valóságos megmérettetést jelentő tárggyal kacérkodva vagy feleségét, Jelenát botjával nyakon ragadva. Elvéve akadnak hasonló gesztikus megoldások az egri előadásban is: a doktor és Ványa bácsi fáziskésés okán elvetélt kézfogása például a zárójelenetben; Asztrov Jelena Andrejevna homlokára nyomott búcsúcsók-ja a felkínált ajak helyett, vagy amikor Ványa bácsi a hintázó asszony mellett szaporáz apró léptekkel fel-alá, lustaságáért korholva őt. Ám hogy milyen ember Jelena Andrejevna vagy éppen Szerebrjakov professzor, az Saárossy Kinga, illetve Réti Árpád megformálásában homályban marad.

Alakításának lenyűgöző plaszticitása ellenére magam egyébként nem tartottam szerencsésnek Bagdonasnak azt a nyilván rendezői sugallatra született megoldását - jóllehet igen mulatságos -, amely szerint Szerebrjakovról megjé-

lenése első pillanatában lerí, hogy undorító, jelentéktelen, érdemein messze felül kapaszkodott féreg. Az 1986-ban született előadás „üzenetét” kitűnően szolgálja ez az egyértelmű megoldás - látása önmagában is élmény, a minőség élménye -, legfeljebb az időtállóság kérdését hívja ki maga ellen (a színház különben is a pillanat művészete, a történelem pedig gondoskodott róla, hogy az előadás jelentésében legfeljebb átértelmeződjön, de ne évvüljön el). Ugyanakkor értelmezhetetlenné, átélhetetlenné tesz számos, a darabban benne lévő emberi konfliktust, dilemmából ítéletté torzítva a drámát. Nekrosius a maga közlendőjének megfogalmazása érdekében a teljességnek mondott fel, az imígyen unalomba fulladó - mert konfliktustalanított - dialógusokért briliáns ötletekkel kárpótolva a nézőt.

Egerben marad ugyan a már említett dilemma, ám ez nem az ábrázolás teljességéből adódik. Itt nemcsak az első percben, de később sem lehet tudni, vajon mit gondolhatott a professzorról alakítója s a rendező, illetve szerepeikről a

Szerebrjakov: Vladas Bagdonas (Litván Ifjúsági Színház)

többiek. Hogy Jelena Andrejevna és Szonya között azért olyan könnyen megteremthető a bárátnői idill, mert ez is a már vázolt koncepció része - miszerint csak azt hiszik, hogy bajuk van egymással, pedig dehogy -, készséggel elfogadnám, ha erre a legcsekélyebb színészi utalás történe. Régi közhely: az unalmat nem lehet, pontosabban nem szabad unalmasan megjeleníteni. A jelentéktelenséggel ugyanez a helyzet, s az önismeret hiánya is csak a figurák nagyon pontos ismeretében, ismeretével közvetíthető. A színpadról áradó tanácsstalanság valószínűleg ezekből a fel nem oldott ellentmondásokból fakad.

Csehov ' Ványa bácsi (egri Gárdonyi Géza Színház) Fordította: Hágy Gyula. Rendező: Gali László. Diszlet- és jelmeztervező: Piros Sándor m. v. Szereplők: Réti Árpád, Saárossy Kinga, Csonka Anikó, Olgyai Magda, Áts Gyula, Csendes László, Bakody József, Váli Zita, Lisztóczy Péter.